

פרוטוקול מס' ~~37~~ 38

מישיבת ועדת החינוך והתרבות
שהתקיימה ביום ד', ג' באב תש"ל - 5.8.1970, בשעה 8.45.

נ כ ח ו :

חברי הועדה:
א. רזיאל-נאור - מ"מ היו"ר
ב. אליעז
מ. בן-פורת
ח. גרוסמן
ז. הרמן
א. ורדיגר
מ. ידיר
ש. לויין
ד. קורן

מוזמנים:
שר החינוך והתרבות י. אלון
א. ידלין - סגן שר החינוך והתרבות
מ. חזני - סגן שר החינוך והתרבות
י. שריד - מנכ"ל משרד החינוך והתרבות
ש. בן-דור - משרד החינוך והתרבות
ד"ר רובין - משרד החינוך והתרבות

מזכיר הועדה: פ. פלכסר

רשמו:
מ. כהן
צ. ספרן

סדר-היום: סקירת שר החינוך והתרבות י. אלון על בעיות חינוך

5.8.1970

שאלות

אני פותחת את הישיבה.

היו"ר א. רזיאל-נאור:

ש. לוי:

האם סמלאת מקום יושב-ראש הועדה תהיה מוכנה לדאוג לכך שיובאו לפני הועדה הסיכומים של המחקר שלפיו רמת מנהלי בתי-הספר היסודיים ראוייה לצינון פחות מבלתי-מספיק, כפי ששמענו זאת מיושב-ראש ועדת החינוך מעל במת הכנסת? הענין הוא רציני מאד. אני מבקש את סמלאת מקום היושב-ראש לנקוט אולי פעולה מיוחדת שהסיכומים יובאו לידיעתנו.

סקירת שר החינוך והתרבות על בעיות חינוך

אני מקדמת בברכה את שר החינוך והתרבות. נשמע את דבריו על בעיות חינוך.

היו"ר א. רזיאל-נאור:

שר החינוך והתרבות י. אלון: ברשותכם, חברי הועדה, רצוני לשתף אתכם ביוזמה שהמשרד מטפל בה בשעה זו. פתחנו בה לפני כמה חודשים. טרם הגענו לגיבוש סופי של עמדת המשרד. זוהי השעה המתאימה לדעתי להביא אותה גם לידיעת הועדה, בשעה שהיוזמה בשלהייה, אבל טרם נתקבלה סופית. כוונתי לארגוני מחדש של משרד החינוך והתרבות, לא מן הצד הפרטונלי, אלא מבחינת המבנה שלו. ומבנה של משרד בדרך כלל איננו דבר אדמיניסטרטיבי בלבד. הוא בא לשרת השקפה או תפיסה של דרכי פעולת המשרד. הדבר נכון במיוחד כשמדובר במשרד כמשרדנו.

לאחר שקיימנו בידורים פנימיים בתוך המשרד עצמו, זימנתי כנס של העובדים הבכירים של המשרד, במסגרת מצומצמת, לרבות המפקחים האזוריים. הוצגו בפניהם ארבע אלטרנטיבות, שעל כל אחת מהן מישחו מהעובדים במשרד שהיתה לו יד בהכנתה. שמענו את הערותיהם, ביקשנו גם הערות בכתב, עיינו בחומר. כתוצאה מכך גיבשנו אלטרנטיבה חטישית שיש בה יסודות חשובים מכמה אלטרנטיבות, אבל חוץ דבקות בחפיסה אחת.

לאחר מכן, על דעת השרים הנוגעים בדבר, ביחוד שר האוצר, מיניתי ועדה בין-מסודית או בית-מסודית שבה יוצגו אנשי משרד החינוך, משרד האוצר, נציגות שירות המדינה ומומחה למינהל מחוץ לשירות המדינה. הם בדקו את הצעתנו. לשמחתי קיבלו אותה עקרונית, אם כי ממליצים על שינויים אלה או אחרים באגף זה או אחר, שינויים חשובים אבל לא מהותיים.

נקודת המוצא היא שאנחנו רוצים בארגון המשרד להשיג רצף חינוכי מהגנרן ועד לבית-הספר העל-יסודי, וזאת לא רק מבחינת השילוב הנכון של תכניות הלימודים ותכניות החינוך מגיל לגיל, משלב לשלב, אלא גם מבחינת האחידות התפעולית של המשרד בענין הזה. יש אצלנו יחידה מיוחדת לחינוך יסודי, יחידה מיוחדת לחינוך על-יסודי, וכל מה שמתמע מזה לגבי הקשרים שלהן עם יחידות אחרות במשרד.

הדבר השני הוא שאנחנו רוצים שכל נושא תפעול החינוך, כלומר הדאגה שמערכת החינוך תפעל, שבהי-הספר והגנים יפתחו בזמן, שיעשו הסידורים הנחוצים לקראת פתיחתם, הן מבחינה טכנית והן מבחינה ארגונית ואיש משורות וכיו"ב - שכל זה יהיה מרוכז בידי מרות אחת לא מפורצלת, כלומר אגף אחד שמבטיח לנו את ההפעלה הזאת. זהו אגף מינהל מוסדות חינוך, שאני רואה בו אגף מרכזי.

כדי שכל הענין הזה יפעל, אבל שלא יהיה כפוף לאותו אגף שעמוק בצורה אינטנסיבית בהפעלת רשת החינוך, אנחנו ממליצים על קיומו של אגף מיוחד לכוח אדם בהוראה. זה קשור לתנועת עובדי ההוראה, לכל הבעיות האישיות שלהם, הותק, הדרגה, ההסמכה, תנאי השירות שלהם, הקשר עם הסדרות המורים, כל הבעיות של מינויים ופיטורים, טיפול בפרט, השתלמויות מורים.

היות ואנחנו רואים בתכניות הלימודים מפתח לרמת ההשכלה, ונוכחנו לדעת שלא די בעידכון חד-פעמי, אחת לעשור, של תכניות לימודים במקצועות שונים, אלא קורה לעתים קרובות שגם לאחר שעדכנת

5.8.70 - י. אלון

תכנית לימודים, לרגל הדינמיקה של התפתחות המדעים, הטכנולוגיה וכדומה, אתה נאלץ להכניס קורסיבות בתכניות אלה - לא בלי ויכוח חריף עם חברינו בוועדה הבין-משרדית העברנו החלטה על הצורך בקיום אגף מיוחד לתכניות לימודים. אנחנו רוצים שאגף מיוחד יטפל בתכניות, בשיטות ההוראה, במרכזיות הפדגוגיות, בפיתוח עזרי לימוד, בתכניות רדיו וטלביזיה, שעודי מחנך ותודעה יהודית. כלומר באמת אגף מלא שכל עיסוקו הוא בטיפול בהכשרת תכניות הלימודים ועזרי הלימודים, כדי להבטיח התקדמות מהמדת בנושא הזה.

בשיחתם אתכם וגם בסקירתם על פעולות משרד החינוך והתרבות הרחבתי את הדיבור על נושא הכשרת המורים. בעניין זה נעשית כל השנים עבודה ברוכה ברשת של סמינרים. גם השנה הסמינרים יפיקו מספר לא מבוטל של מורים. אבל דיברנו גם על הצורך בשינויים, בהעלאה נוספת של רמת הכשרת המורים, במגמה של אקדמיזציה וכיו"ב. לכן אנחנו הופכים את הכשרת המורים לאגף מיוחד, עצמאי, לא קשור לכל האגפים התפעוליים האחרים, אפילו לא לאגף לכוח אדם. זה אגף בפני עצמו, שכל כולו מוקדש אך ורק להכשרת מורים, למשיכת כוחות צעירים ללמוד את מקצוע ההוראה, למגעים עם האוניברסיטאות כדי שיקבלו על עצמן יותר ויותר אחריות בהכשרת מורים. זה יהיה אגף להכשרת מורים.

ישנם אגפים קיימים שלא נציע שום שינויים בהם, כמו אגף העתיקות והמוזיאונים במשרד החינוך והתרבות. הם עוסקים בכל הנושאים של חפירות, סקר אוצרות העתיקות, מוזיאונים, ספריות, שירותים סינרטיים וכיו"ב.

מובן שיש לנו אגף מיוחד למינהל ואמריקות, שעוסק בכל הנושא של ענייני עובדים, של משק ואפסנאות, ארכיון, בדומה לכל מה שמקובל במשרד אחר, אם כי אצלנו זה בקנה מידה הרבה יותר גדול.

נחלקנו בכעיה מסובכת. אנחנו הצענו להקים אגף מיוחד לתכנון, מחקר ומעקב לסיווח ארוך, ותכנון שוטף. כלומר אגף שיהיה מחולק למחלקות שונות, שיינק את המידע שלו מסוסדות מחקר קיימים בממשלה עצמה או מוסדות מחקר לא ממשלתיים, אבל מוכרים על-ידי הממשלה כברי-סמכא, ויספק לאגפים הנוגעים בדבר במשרד את המידע הדרוש להם ואת המסקנות וההנחיות, כדי שהמשרד יוכל תמיד להיות מוכן להתפתחויות, גם קרובות וגם רחוקות יותר. קיינו שעל-ידי כך נוכל גם להשפיע על משרדים ממשלתיים אחרים להתאים את עצמם לצרכי החינוך בעתיד. והנה דוקא בוועדה הבין-משרדית העלו רעיון מעניין שלא חשבתי עליו קודם, ואני נוטה לקבל אותו, יש בו הגיון רב. הם מציעים להקים אגף משולב שיכלול את התכנון, המעקב והמחקר, יחד עם בעיות התיקצוב והכספים. כמוכן שבתוך האגף תהיה חלוקת משנה. הטיעון הוא כזה, שהנסיון של 22 שנות קיום משרדים ממשלתיים מלמד, למרבה הצער, שאם יחידות התכנון הן יחידות נבדלות שאינן משולבות במסכת הפעולה היומ-יומית, הן הופכות להיות למוסדות מאד אקדמיים מבחינת הרמה, אבל גם מבחינת הבדידות. גיין מה שהוא מתכנן וביין מה שמתבצע - הכל מקרי. הדבר חל לצערי על תכנוני-אג גדולים, כמו תכנון כלכלי, כללי, ובמשרדים. הם הציעו לנו לחרוג מהמקובל, להקים אגף חזק משולב שהציוע והתכנון יהיו מושפעים אהדדי זה מזה. כלומר גם התכנון יהיה יותר רלבנטי, כי הוא ידע מה האפשרויות הכספיות, וגם התיקצוב יהיה יותר רלבנטי. אני כשלעצמי נוטה לקבל מחשבה זאת, אם כי כשנגיע לאישוש המשרות הללו יהיה קשה מאד.

אחד כך יש כל סוגיית הנוער. במשרד החינוך יש כמה מחלקות שמטפלות בנוער, בסמכויות מיוחדות. יש לנו הגדנ"ע. הפיקוח על הגדנ"ע זה תפקיד גדול, אחראי ומעניין, והוא נעשה בהצלחה תוך תיאום עם צה"ל. אבל היות וזה משולב במערכת הלימודים, הפיקוח על פעולות הגדנ"ע, פרט לאימונים הצבאיים שניתנים בקורסים מרוכזים, נמצא בידי איש משרד החינוך.

יש לנו המחלקה לנוער שמטפלת בתנועות הנוער, חינוך משלים. יש לנו חינוך חברתי. עד היום המחלקות הללו הן נפרדות זו מזו. הן מתואמות כמוכן על-ידי הנהלת המשרד, על-ידי המנכ"ל או אחד העוזרים. אבל אנחנו סבורים - וזאת גם דעת הוועדה האמורה - שכדאי לצרף את כל גורמי הנוער במשרד החינוך והתרבות במסגרת אגף אחד, כדי להבטיח יתר תיאום ביניהם, למנוע כפילויות שיכולות לקרות, ונדאי להיזהר ממחוללים כשאינן איש שעיסוקו המלא בכך, שרואה את פעילותנו בנוער ראייה כוללת ושלמה.

5.8.1970 - י. אלון

גם כאן תהיינה בעיות, כי יותר נוח למחלקות להיות עצמאיות. אבל אני חושב שיש מקום לאגף חזק כזה. זה יעזור לנו לקדם את פעולתנו בקרב הנוער.

הועדה ממליצה להשאיר את האגף לחינוך חקלאי, אם כי אנחנו נרצה לשנות את שמו. ושינוי השם אינו מקרי. אנחנו נהפוך את זה לאגף לחינוך התיישבותי. התיישבות בימינו אינה באה על מיוזמה בחקלאות בלבד. המשק החקלאי היום, אם הוא רוצה להתפתח ולקלוט אנשים וכוחות צעירים חדשים, הוא חייב להיות משק מעורב, כלכלה מעורבת, חעשיה, מלאכה, חקלאות, שירותים. ואנחנו גם רוצים להפוך את בתי-הספר החקלאיים, הפנימיים, במידה מסוימת גם לבתי-ספר מקיפים, שתהיה בהם גם מגמה מקצועית לא חקלאית, מגמה אגרו-מיכנית, וגם עיונית. אנחנו רוצים לראות באגף זה יותר מאשר חינוך לחקלאות כמקצוע, אלא אגף מחנך להתיישבות.

ישנו האגף לחינוך דתי שקיים מאז שהוחק החוק, והוא כמובן נשאר במעמדו הקיים, הוא יפעל במלוא סמכויותיו ומגבלותיו כפי שנקבע בחוק.

קיימת בעיה של החינוך הערבי. בצדק אנחנו נשאלים מזמן לזמן האם באמת יש מקום לאגף מיוחד לחינוך ערבי, ומדוע לא יכולים בתי-הספר הערביים להיות משולבים במערכת החינוך הכללית, ללא ייחוד ארגוני. ייחוד פדגוגי חייב להיות, כי זו תרבות אחרת, לשון אחרת, מוטיבים מצוחדים וכו', ואינני רוצה לדכא את זה, אני מוכן גם לעזור לטפח את זה במגמה חיונית. אבל יש הטוענים שזוהי זכות השמורה לרעתם. הייחוד שנוחנים להם גם בצד הארגוני, אפילו בגלל הצורך לטפל בהם טיפול מיוחד - הם רואים את עצמם באיזו סקציה נבדלת, גיטו כזה שרבים מהם אינם אוהבים אותו, גם בקרב היהודים. כשאגיע לאחד השינויים המרחיקים לכת שאנחנו מתכוונים לעשות, תובן גם מגמת פנינו. האמת היא שמגמת פנינו היא לשלב את בתי-הספר הערביים במערכת החינוך הכללית, בכל, ולטפח ולפתח את המחלקה הערבית במזרד בעצם למחלקה פדגוגית, מחלקה שדואגת לספק ולטפח את הנושאים המיוחדים לבתי-הספר הערבי. ואז היא תעסוק יותר בצד הפדגוגי מאשר בצד הארגוני, שיצטרך להיות מטופל על-ידי היחידות הכלליות של המשרד.

אבל גם אם בהדרגה אגף זה יעסוק יותר בצד של חכמים הלימודים והפסיקה, הכשרת מורים וכו', שגם זה יכול להיות שבחלקו יהיה טוב בהכשרת מורים כללית, אבל בדאגה לייחוד הסגולי שלהם יש מקום ויהיה מקום לשניים רבות באגף מיוחד לחינוך ותרבות במיגזר הערבי.

יש יחידות שהם קוראים להן אגף, אבל הן לא פחות חשובות. למשל רשות הספורט, שפועל כייחידה גדולה במשרד, תמשיך להתקיים כמו שהתקיימה עד עכשיו.

באשר להשכלה הגבוהה - קיימת המועצה להשכלה גבוהה הפועלת לפי חוק. היא צמודה למשרדנו, אבל אינה פונקציה של משרדנו, פוט לעבודה שלפי החוק יושב-ראש המועצה הוא שר החינוך והתרבות, ומזכיר המועצה הוא איש משרד החינוך והתרבות. וכיון שאנחנו רוצים להעמיק את טיפולנו בהשכלה הגבוהה, בנוהלים שיבטיחו את השפעת הממשלה מצד ואת החרות האקדמית מצד, אנחנו רוצים דווקא לתעל את כל השיפורים בהשכלה הגבוהה דרך המועצה להשכלה גבוהה. כלומר, במקום להמשיך במחשבה הקודמת שהיתה בממשלה הקודמת לחוקק חוק מיוחד להשכלה גבוהה ולהקים רשות מיוחדת, דבר שנתקבל בהתנגדות טוטלית של כל האוניברסיטאות ושל כמה שרים אז, ואני בתוכם - באתי לידי הסכם עקרוני עם נשיא ורקטורי האוניברסיטאות, שהם יתנו את ידם לכמה תיקונים חשובים בפעולה המועצה להשכלה גבוהה, עד כדי כך שגיה פטורים מהקמת רשות מיוחדת, כי הרשות תהיה המועצה להשכלה גבוהה, אבל היא תצטרך לקבל על עצמה גם את דין המדינה לפחות בכל מה שנוגע לאותם תחומים שאינם כלולים בחרות האקדמית.

על דעת המועצה להשכלה גבוהה, בשיחה שהיתה לי עם ראשי האוניברסיטאות, דנה מליאת המועצה זה כמה ישיבות בהצעות קונקרטיים לתיקון חוק המועצה להשכלה גבוהה. התיקונים יבואו לוועדה. שם אנחנו רוצים להסדיר אחת ולתמיד בין השאר את הבעיה של כיצד פותחים מוסד להשכלה גבוהה, האם זה נתון ליוזמה חופשית של כל עירייה או חוג או מפלגה או תנועה, או שחייבת להיות פרוצדורה שקודמת לפנייה לבקש הכרה אקדמית, כלומר לעצם הקמת המוסד. או כל הנושא של חלוקת תקציבים: מדוע אוניברסיטה פלונית תחליט להקים גאטר פקולטה למשפטים ולא פקולטה להנדסה

אלקטרוניקה. יכול להיות שיש עכשיו צורך דוקא בפקולטה למשפטים ולא באלקטרוניקה. אבל מי יחליט על זה? כל אוניברסיטה לחוד? מי ידאג לכך שבכל זאת לא יחסרו המקצועות החזויים לצרכי החברה והמשק? או מי יבטיח שלא יהיו עודפים דוקא שיגרמו לירידה מהארץ מחוסר תעסוקה וכו'? כלומר מה מגמת הפיתוח של המוסדות בעתיד, כיצד ולפי איזה קריטריונים יחולקו הכספים להחזקת המוסדות ותפעולם.

עד היום הפרקטיקה איננה טובה: משא ומתן דו-צדדים בין כל מוסד עם שר האוצר, ומהשנה - עם שר החינוך והתרבות. שר יכול גם לטעות. לפי מה הוא יחלק את הכסף?

שמחתי שראשי האוניברסיטאות פה אחד הסכימו לעקרון של הקמת מוסד שישאב את סמכותו מהמועצה להשכלה גבוהה, דרך תיקון החוק, מוסד מי שנה שיהיה אחראי בעצם לחלוקת תקציבים לצרכי פיתוח ותפעול המוסדות להשכלה גבוהה. מוסד דומה לזה קיים באנגליה. שם הוא עוד פחות כפוף למוסד אקדמי מאשר אני מציע אצלנו. אבל זה יהיה מוסד שיוקם בתוקף חוק המועצה להשכלה גבוהה, שבראשו יעמוד מנהל בתור תפקיד מלא; לרשותו צוות מיוחד, והם צריכים כל ימות השנה ללמוד את צרכי פיתוח החינוך הגבוה, תוך מגע עם המוסדות ועם המועצה להשכלה גבוהה ועם גורמי המשק והכלכלה במדינה ובחברה, ולקבוע את הקריטריונים שלפיהם יחלקו את הכספים מדי שנה, ולהמליץ המלצות לצבי מגמות פיתוח המוסדות לשנים הבאות.

זו מהפכה גדולה בטיפול של הממשלה והמדינה בהשכלה הגבוהה. לכן בתכנית שלנו עוד אין פרטים, אלא שאנחנו רוצים להמשיך ולטפל במוסדות אלה דרך המועצה. היא חמשיך להתקיים, והיא תתפתח על-ידי תוספת סמכויות ועל-ידי תוספת פיקוח שלנו או יתר מעורבות שלנו בהשפעה על פיתוחם, תוך הקפדה מיוחדת על חופש אקדמי, לגבי בחירת מרצים, תכניות לימודים, סטודנטים, רמות וכו'.

קיימת אצלנו בעיה מסובכת מאד, היא בעיית הבינוי והפיתוח. עד לפני כמה חודשים התקציב הזה היה בידי משרד השיכון. עוד לפני שבאתי למשרד הייתה החלטה להעביר את התקציב למשרד החינוך והתרבות. מסתבר שכשאנחנו מגיעים לבעיות תיאום בין שני משרדים, הדבר הופך להיות לרעה חולה. ולא בגלל כוונות רעות. אבל מסתבר שמתגלים קשיים גדולים במלאכת התיאום בין שני משרדים אלה. משרד השיכון הפך להיות בעצם קבלן, פחות מגלה עניין בנושא מאשר כשהוא היה גם אבי התקציב. בימים הקרובים נקיים שיחות נוספות עם אנשי משרד השיכון, כולל שר השיכון, כדי להבטיח יתר תיאום בין שני הגורמים הללו. אבל בסך הכל יש בידי משרד השיכון תכנית שעובדה במשרד החינוך. אמר לי יעקבי, האחראי לתקציב, כשהגשנו את התכנית החלת-שנתית שלנו לבינוי ופיתוח, שזאת הפעם הראשונה שלמשרד החינוך יש תכנית כוללת לשלוש שנים. זה נמסר לאוצר ולמשרד השיכון. אינני אומר שלא נצטרך להכניס בה תיקונים תוך כדי הביצוע. אבל אנחנו יודעים מה אנחנו רוצים בשלוש השנים הבאות. אני מקווה שנושא זה דוקא יתקדם.

יש לי חילוקי דעות עם הוועדה הבי-משרדית. אני בעד הקמת אגף לבנייה ופיתוח, תכנון ובנייה. הם רוצים מחלקה. זה כאילו ויפלו סממנים. אבל לא כך הדבר. אינני יודע איך זה ייגמר. אבל פונקציה כזאת של בינוי ופיתוח, מרוכזה ביחידה אחת, תהיה במשרד החינוך, הן לדברים שאנחנו מבצעים בעצמנו והן לאותם נושאים שמתבצעים על-ידי גורמים אחרים, כמו עיריות, משרד השיכון וכיו"ב.

ישנו נושא שלא אוכל הייום לומר עליו דברים בדיוקים, הנושא של אגף התרבות מצד אחד, ושירותי ההסברה שעברו למשרד החינוך, מצד שני. בעצם הוועדה השאירה את ההחלטה בעניין זה בידי. בדור לחלוטין שיש מקום לאגף לתרבות. יש אגף לתרבות גם הייום, בלי ראש אגף. המשרד רוצה דוקא להרחיב את פעולתו בתחום התרבות והאמנויות. יש בראשו מחשבה אולי על אינטגרציה של שירותי ההסברה בתוך מערכת החינוך, פרט לרשות השידור שפועל על פי חוק מיוחד, במעמד של תאגיד. אבל יכול להיות שבאחת הפגישות הבאות עם הוועדה אוכל לומר דברים יותר ברורים. יש הגיון באינטגרציה ויש הגיון בהפרדה. הייום אני נוטה יותר לאינטגרציה, כי בסופו של דבר הרי אינני נוטה לתפיסה של מה שקוראים משרד להדרכה לאומית, כפי שמקובל בכמה מדינות דיקטטוריות. לעומת זה אני חושב שחובתה של ממשלה להמציא באופן בלתי פוסק מידע מהימן, אינפורמציה, או להמציא לאזרח הישראלי

5.8.1970 - י. אלון

חומר לעיון. אבל לא הייתי רוצה לטפח את שירותי, ההסברה למשהו שיזכיר, אפילו לא בעקיפין, את המשרד ל"הדרכה לאומית".

חלק ניכר מעבודתו של מרכז ההסברה שלנו הוא דוקא בעניינים שקשורים בתרבות. למשל, מרכז ההסברה משקיע היום עבודה עצומה ביישובי הספר, על-ידי הבאת אמנים, חוגים לאזרחות וכו'. באיזה מקום זה נפגש עם הפעילות של אגף התרבות. יכול להיות שיש פה דוקא מקום לאינטגרציה של כל הגורמים הללו, חוץ שמירת המחלקות כל אחת בסמכותה, אבל שהאחריות להפעלת גורמים אלה תהיה אחת. אלה הלבטים שלי. יכול להיות שחיה אינטגרציה כזאת, ונשלב יותר ויותר את עבודת ההסברה בעבודת החינוך, ונפתח ונלטש את הכלים ליחידות ופזרות באספקת המידע והבאת החומר הדרוש לידיעת הציבור.

אותו דבר אני יכול לומר לגבי המרכז לטלביזיה לימודית, מוסד לתפארת, מתקדם ומתפתח. קיבלתי ידיעה לא רשמית שקרן הנדיב עומדת כבר להחליט חיובית על מימון המכון לעזרי לימוד טכנולוגיים, שיוקם ליד ובצמידות למרכז הטלביזיוני. זה יכול להיות שוב אחד הכלים הגדולים לקידום החינוך. עכשיו גם הטלביזיה הלימודית וגם הכללית נמצאות תחת מרות אחת, וזה יותר נוח. אנחנו בכל אופן רוצים להמשיך ולקדם את המרכז לטלביזיה לימודית. וככל שאנחנו חושבים יותר על השכלה לסבוגרים - ולצורך זה מונתה ועדה מיוחדת בראשותו של פרופ' ליפסון, כדי לעבד תכניות כאלה, שבהן חיימצא דרך לנצל גם את אמצעי התקשורת הזו, כדרך שעושים זאת בארצות-הברית ובאנגליה - ייתכן שנוכל להיעזר בטלביזיה הלימודית דוקא בקידום ההשכלה עצמה, נוסף למה שהם עושים לבתי-הספר.

אזכיר עוד את השירות הפסיכולוגי, שיעסוק בייעוץ והכוון, תחנות פסיכולוגיות וטיפול מונע.

אשר לנושא הפיקוח - יהיה לנו מפקח בכיר לחינוך יחודי, מפקח בכיר לחינוך על-יסודי, מפקח בכיר לחינוך מקצועי, לגבי ילדים, לחינוך מיוחד, לחינוך ימי, ומרכזי מקצועות הוראה ארציים שהם כולם יחד צמודים, ותהיה להם נקודת מיפגש בראשותו של איש בכיר יותר, אולי באינסטיטוציה של המשנה למנכ"ל.

אנחנו חושבים שהגיע הזמן להקים יחידת ביניים נוספת בין המנהל הכללי וסגני המנהל הכללי, אולי משנה למנכ"ל. אני סבור שיש צורך בשניים. בזה יש לנו עוד ויכוח סוער עם נציבות שירות המדינה והאוצר. על משנה למנכ"ל אחד הגענו להסכם. הוא צריך להיות מין ראש אג"ם, שמתאם בין כל הפונקציות שעוסקות במערכת החינוך בפעולה היום-יומית.

לא נכנסתי לפרטים אחרים של יחידות המטה למעלה, כמו היועץ המשפטי, יחסי חוץ, מייבדקים וכו'. הם קיימים פחות או יותר בכל משרד, ואין בזה חידושים.

החידוש הגדול, אולי העיקרי, צריך להיות בדצנטרליזציה של המשרד. יש לנו אמנם גם פונקציה מחוזית היום, בדמות המפקח המחוזי. אבל הוא עוסק בתחום חינוך החובה, ובאיזה מקום נגמרת סמכותו. שנית, זו אינה פונקציה מנהלית, אלא בעיקרה יותר פדגוגית. זה לא מחוז שאפשר להטיל עליו משימות. הם עושים עבודה עצומה בתחומי הסמכויות שלהם, אני מתפלא איך הם עומדים בזה. אנחנו רוצים להגיע לזה שהמשרד הראשי בירושלים יעסוק יותר במדיניות החינוך ובכל הפונקציות הארציות, אבל את הביצוע בשטח, בשדה, בבתי-הספר - להפקיד בידי יחידות משנה טריטוריאליים. במלים אחרות: אנחנו מבקשים להקים מחוזות, לחלק את הארץ לארבעה מחוזות: מחוז הצפון - מחזרה וצפונה; מחוז שיכלול את כל הגליל המערבי והמזרחי, כולל חיפה. לדעת רצוני שמקומו יהיה בנצרת, גם מטעמי פיזור אוכלוסיה. המחוז השני יהיה הגדול ביותר מבחינת האוכלוסיה, מעמק חפר דרומה מחזרה, עד סביבות רמלה. זה עוד לא נקבע סופית. המחוז השלישי, מחוז ירושלים, שיתחיל מההיאחזויות בבקעת הירדן, הר חברון, יכלול את עדולם ואת הפרוזדור, בית-שמש, אבל יפליג לעבר השפלה, יכלול בתוכו גם את רחובות, לוד, ויגיע עד לאשדוד העיר. כלומר שש שבין הירדן והים התיכון, שירושלים במרכזו. המחוז הרביעי הוא מחוז הנגב, שהקו הצפוני שלו הוא אשקלון, קרית-גת, ודרומה עד שרם-אל-שייך, ויכלול כל מקום שיש בו קצת תלמידים.

5.8.1970 - י. אלון

אנחנו רוצים לראות במחוז משרד חינוך בזעיר אנפין. יהיה לנו מבנה מיוחד שגם עליו יש הסכם עם הועדה. מנהל בית-ספר, ראש עיר, ועד הורים, כל ישוב שרוצה לפתור את בעיות החינוך שלו, לא יצטרכו לבוא לירושלים, לא יצטרכו אפילו לכתוב לירושלים, אלא בדרך של ערעור על החלטת המשרד המחוזי. מנהל המחוז אינו חייב להיות מפקח המחוז. יכול להיות שהוא יהיה אדמיניסטרטור פדגוגי, שלרשותו יעמוד גם מפקח, יהיו לו סמכויות ותקציב. אם לעשות אנלוגיה לחלוקת הפונציות במבנה צבאי, שהוא מבנה יעיל מאד, הרי אלה הם אלופי הפיקוד שלנו. כל מנהל מחוז נושא באחריות כוללת לעניני החינוך והתרבות בתחומי מחוזו. לצורך זה יעמוד לרשותו מנגנון, יהיו לו הנחיות, תקציב, והוא יפעיל את הפונקציות של המשרד שלנו שם. לגבי תכנון בניה, הוא יעשה את ההזמנות של מה שנחוץ במחוז שלו, וזה ייבדק את ידינו. לא ייעשה תכנון בניה בלעדיו. הוא יהיה שותף.

למעשה אני רוצה לראות את מנהלי המחוזות כאנשים שמוזמנים לעתים קרובות מאד לישיבות הדרג הגבוהה של המשרד. בעיני הם לא פחות מראשי אגפים. אז הקשר בין המרכז והשטח נעשה הדוק, ריאליסטי מאד והרבה פחות ביורוקרטי, והענינים נגמרים הרבה יותר בקלות.

ד. סורן: איך יהיה הקשר עם "קציני חילות ראשיים"?

שר החינוך והתרבות י. אלון: אם נראה את האגפים שלנו כחילות ראשיים, ניקח לדוגמה את עניני התרבות, אז יש לנו אגף לתרבות, לאגף זה יהיה רפרנט במשרד המחוזי, שהוא כפוף למנהל המחוז. יהיה שם למשל איש הספורט, או איש הנחלת הלשון. על השאלה לפי איזו תכנית מלמדים יחליטו בירושלים; השיפול בהפעלת המנגנון הזה יהיה בידי המחוז. הוא הדין לגבי נוער, שיפול במורים בתחומי המחוז, העברת מורה מבית-ספר לבית-ספר, לא הכרחי שיחליטו על זה בירושלים, אלא במחוז. אינני רוצה להיכנס לפרטים. כל זה עדיין לא גובש עד הסוף, אם כי יש לנו בזה יותר הבנה.

פה תהיה בעיה אחת, בעיית בית-הספר הערבי. נביח שנקיים מחוז כמו מחוז המרכז. שם יש שורה ארוכה של בתי-ספר ערביים, בתי-ספר גדולים. בצדק ישאלו אותנו מדוע שמנהל המחוז לא יטפל בבתי-הספר הערביים, בכל עניניהם, פרט לתכניות הלימודים וספרי לימוד. אני נוטה לזה שניקח רפרט מהאגף לחינוך ערבי במשרד הראשי, נצמיד אותו למנהל המחוז, והוא יטפל - כאיש המחוז, במרותו של מנהל המחוז - בכל האספקטים של בתי-הספר הערביים, פרט לענינים החינוכיים, ולאט לאט תהיה אינטגרציה יותר גדולה. זה נכון פי כמה לגבי הגליל שבו מרוכזת כל האוכלוסייה הדרוזית ורוב בתי-הספר הנוצריים. ואותו דבר בדיוק יחול על בתי-הספר במזרח ירושלים, שהמחוז של ירושלים רבתי יצטרך לטפל בהם. כלומר אני רוצה שבמרוצת הקדנציה הזאת נגיע להקמת מחוזות, גיבושם והפיכתם לנציגי המשרד באחריות כוללת בכל התחומים של המחוז.

הדבר הזה לא רק ייעל את עבודתנו בשטח, לא רק יקל על גורמי החינוך הנזקקים לשירותיו של המשרד. אני חושב שהמבנה החדש יקל על המשרד הראשי לעמוד בחובותיו כמשרד ראשי, כמעצב תכניות לימודים, עוסק בהכשרת מורים, בעצם כמשרד אשר עוסק יותר בעבודות הארציות, התכנוניות, השירותים שמחפקים את כל המערכת בארץ, ונהיה פחות מסופלים בבעיות אדמיניסטרטיביות יום יומיות. אז אני מאמין שגם התפוקה של המשרד תהיה גבוהה יותר וברמה גבוהה יותר.

המחוזות יהיו כפופים במישרין אל המנכ"ל, ועוזרי המנכ"ל יפעלו, כמובן במישרין עם המחוזות, כנציגיו של המנכ"ל. כשאני אומר עוזריו, אני מתכוון למנהלי האגפים. אלה האנשים שמקבלים את הוראותיהם ישר מהמנכ"ל, ובתוקף זה לפי דעתי גם מעמדם וסמכויותיהם יהיו מחייבים, ברי-סמכא יותר גבוהים.

היו"ר א. רזיאל-נאור: תודה רבה לשר החינוך והתרבות על הסקירה המענינת והמחדשת.

מ. חזני: אני רוצה לדווח בקצרה על מצב ההכנות לבניה באזורי האש, מהקצב הדרומי של עמק בית-שאן עד הקצה המערבי של המועצה האזורית סולם צור, בעומק של עד צפון נהריה. נהריה אינה כלולה בזה. זה כולל גם את שבריה. אזורי האש כוללים גם את אילת והישובים המעטים שלאורך גבול הערבה.

הבניה אינה רק בעיה של מימון, אלא הרבה יותר מכך בעיה של קצב הבניה וכוח ביצוע.

אוסף משהו ביחס להיקפו של נושא הבניה והפיתוח במשרד החינוך בשנת תקציב זו. כללית אמר השר שזו הפעם הראשונה מאז קום המדינה שיש תכנית תלת-שנתית במשרד של צרכי הבינוי והפיתוח, המבוססת על סקר צרכים, ושהבניה במסגרת תקציב השנה הזאת ובחלק מתקציב השנה הבאה היא כבר חלק מהתכנית התלת-שנתית.

היקף ההזמנות שיצאו ממשרד החינוך והתרבות לאחר גמר כל השלבים של המשא ומתן, במסגרת התקציב של השנה הזאת, עובר את הסכום של 100 מיליון לירות, כולל התוספת של התקציב המיוחד. זה כולל כמובן את כספי מפעל הפיס, 40 מיליון לירות, כספי תקציב המדינה - 32.5 + 8 + 12 מיליון. יחד זה למעלה מ-90 מיליון לירות. ועוד כ-14 מיליון לירות עבודות במסגרת הקרן האמריקנית.

לגבי אזורי האש - לאחר דין ודברים ומשא ומתן קשה עם משרד האוצר ושר האוצר, הסכים משרד האוצר להעמיד לרשות משרד החינוך תקציב נוסף של 28 מיליון לירות לצרכי בניה מידיים באותם אזורים, מזה 12 מיליון מתוך התקציב של השנה, ועוד 16 מיליון מהתקציב של השנה הבאה. הסכום הכולל של 28 מיליון לירות מתחלק כלהלן: 4 מיליון לצורך החלפת גגות רעפים בגגות של בסחון. על זה ניתנה הוראת ביצוע מבחינתו של האוצר, וכבר הוחל בעבודה על-ידי משרד השיכון בימים האחרונים. 24 מיליון לירות לבניית כיתות, במקום הכיתות הבנויות מחומר דליק. בכל אותם הישובים מדובר בערך ב-190 חדרי לימוד שצריך לבנות במקום כיתות בנויות מחומר דליק, 19 חדרי מינהלה, 13 חדרי אוכל, וחדרי בסחון ליד גני הילדים - 34. זה נושא בסדר גודל של 22 מיליון לירות. 2 מיליון לירות נמצאות ברזרבה להתייקרות, שלפי המחירים של היום היא תספיק, אבל אין בכך כל בסחון. כי אם מזרימים לאותו אזור הזמנות בהיקף של 28 מיליון לירות, בנוסף להזמנות של משרד הבסחון, כבישי גישה וכיו"ב - זה מיד מייקר את מחיר הבניה, מעלה את שכר העבודה ומחיר ההובלה. ייתכן שהרזרבה הזאת לא תספיק, אבל אז האוצר יצטרך להוסיף

מתוך הסכום של 24 מיליון לירות בתקציב של השנה הזאת יעמדו לרשותנו במסגרת התקציב הנוסף ששר האוצר מתכוון להגיש לכנסת לפני הפגרה 8 מיליון לירות. זה מספיק בהחלט, כי התשלומים הם במקביל לקצב הבניה, והנותר - לשנת התקציב הבאה.

אשר למקלטים - אומר קודם כל שהבניה החדשה שאני מדבר עליה היא כמובן כולה על גבי מקלטים. כלומר אותן 200 כיתות חדשות ייבנו על גבי מקלטים חדשים, יותר מרווחים, לפי הסטנדרטים החדשים.

בעיית המקלטים הקיימים היא כזאת שנרבים מהם - בגלל חוסר מיתקנים לקירור, שלא היו, ובינתיים בהרבה מקומות כבר ישנם, אירור, מים וכיו"ב - אי אפשר לשהות יותר מחצי שעה. דבר זה הולך ובא על תיקונו, בחלק מתקציב משרד החינוך ובחלק מתקציב משרד הבסחון. פה ושם התפוסה של המקלטים הקיימים אינה מספקת, כי החישוב הוא 0,5 או 0,6, ואילו הם בנויים על 0,4 לילד. המקלטים החדשים הם כבר 0,6, כך שגם התפוסה תניח את הדעת.

אין תשובה לשת" בעיות. על אחת מנסים להתגבר. יש משפחות שקונות חזקה במקלטים ומכניסות לשם מיטות או דרגשים. זה בעיקר בקרית-שמונה ובית-שאן. ואין שום גוף שמוכן לקחת לעצמו את הכוח, הסמכות והסיכון להוציא אותן. אבל זאת איננה הבעיה הקשה ביותר, כי אם האזעקה היא בלי לה, אז הילדים אינם בקרבת בית-הספר; אם האזעקה היא ביום - הם עולים על המיטות.

הבעיה היותר קשה היא שאנשים הנמצאים בקרבת בית-הספר בשעת אזעקה, עוברים אורח, נכנסים למקלטים של בית-הספר, ויכול להיות שהם יקדימו את הילדים, והילדים לא יוכלו להיכנס. אין תשובה לכך. התשובה היא שהילדים צריכים להקדים ולהיכנס למקלטים.

לגבי נושא הבניה - הבעיה היא של כוח ביצוע. כפי שאמרתי, מבחינת המימון זה בא על תיקונו ופתרונו, פרט לזה אם הרזרבה לא תספיק, ואז האוצר ישלים את החסר. מבחינת כוח הביצוע התמונה המצטיירת היא שלגבי בניית 200 הכיתות, חדרי האוכל וכיו"ב, אם ייעשה מאמץ גדול - והוא ייעשה - כדי להחיש את הבניה, גם אז ספק אם הכל יהיה מוכן לקראת פתיחת שנת הלימודים הבאה, תשל"ב. ייעשה מאמץ עליון לכך. פירושו של דבר שלא באים בחשבון פתרונות זמניים, דחוקים, לריוור. באים בחשבון פתרונות זמניים דחוקים לתקופה קצרה של מספר שבועות, במקום אותן כיתות שצריך להחליף להן את הגגות. כבר התחילו לעשות זאת. תחילה חשבו שזה פשוט, אך זה איננו כך. צריך לבדוק כל בניין ובניין, כל

5.8.1970 - י. אלון

אנחנו רוצים לראות במחוז משרד חינוך בזעיר אנפין. יהיה לנו מבנה מיוחד שגם עליו יש הסכם עם הועדה. מנהל בית-ספר, ראש עיר, ועד הורים, כל ישוב שרוצה לפתור את בעיות החינוך שלו, לא יצטרכו לבוא לירושלים, לא יצטרכו אפילו לכתוב לירושלים, אלא בדרך של ערעור על החלטת המשרד המחוזי. מנהל המחוז אינו חייב להיות מפקח המחוז. יכול להיות שהוא יהיה אדמיניסטרטור פדגוגי, שלרשותו יעמוד גם מפקח, יהיו לו סמכויות ותקציב. אם לעשות אנלוגיה לחלוקת הפונציות במבנה צבאי, שהוא מבנה יעיל מאד, הרי אלה הם אלופי הפיקוד שלנו. כל מנהל מחוז נושא באחריות כוללת לעניני החינוך והתרבות בתחומי מחוזו. לצורך זה יעמוד לרשותו מנגנון, יהיו לו הנחיות, תקציב, והוא יפעיל את הפונקציות של המשרד שלנו שם. לגבי תכנון בניה, הוא יעשה את ההזמנות של מה שנהוץ במחוז שלו, וזה ייבדק את ידינו. לא ייעשה תכנון בניה בלעדיו. הוא יהיה שותף.

למעשה אני רוצה לראות את מנהלי המחוזות כאנשים שמוזמנים לפתיים קרובות מאד לישיבות הדרג הגבוה של המשרד. בעיני הם לא פחות מראשי אגפים. אז הקשר בין המרכז והשטח נעשה הדוק, ריאליסטי מאד והרבה פחות ביורוקרטי, והענינים נגמרים הרבה יותר בקלות.

ד. קורן: איך יהיה הקשר עם "קציני חילות ראשיים"?

שר החינוך והתרבות י. אלון: אם נראה את האגפים שלנו כחילות ראשיים, ניקח לדוגמה את עניני התרבות, אז יש לנו אגף לתרבות, לאגף זה יהיה רפרנט במשרד המחוזי, שהוא כפוף למנהל המחוז. יהיה שם למשל איש הספורט, או איש הנחלת הלשון. על השאלה לפי איזו תכנית מלמדים יחליטו בירושלים; הטיפוול בהפעלת המנגנון הזה יהיה בידי המחוז. הוא הדין לגבי נוער, שיפול במורים בתחומי המחוז, העברת מורה מבית-ספר לבית-ספר, לא הכרחי שיחליטו על זה בירושלים, אלא במחוז. אינני רוצה להיכנס לפרטים. כל זה עדיין לא גובש עד הסוף, אם כי יש לנו בזה יותר הבנה.

פה תהיה בעיה אחת, בעיית בית-הספר הערבי. נניח שנקיים מחוז כמו מחוז המרכז. שם יש שורה ארוכה של בתי-ספר ערביים, בתי-ספר גדולים. בצדק ישאלו אותנו מדוע שמנהל המחוז לא יטפל בבתי-הספר הערביים, בכל עניניהם, פרט לתכניות הלימודים וספרי לימוד. אני נוטה לזה שניקח רפרט מהאגף לחינוך ערבי במשרד הראשי, נצמיד אותו למנהל המחוז, והוא יטפל - כאיש המחוז, במרותו של מנהל המחוז - בכל האספקטים של בתי-הספר הערביים, פרט לענינים החינוכיים, ולאט לאט תהיה אינטגרציה יותר גדולה. זה נכון פי כמה לגבי הגליל שבו מרוכזת כל האוכלוסיה הדרוזית ורוב בתי-הספר הנוצריים. ואותו דבר בדיוק יחול על בתי-הספר במזרח ירושלים, שהמחוז של ירושלים רבתי יצטרך לטפל בהם. כלומר אני רוצה שבמרוצת הקדנציה הזאת נגיע להקמת מחוזות, גיבושם והפיכתם לנציגי המשרד באחריות כוללת בכל התחומים של המחוז.

הדבר הזה לא רק ייעל את עבודתנו בשטח, לא רק יקל על גורמי החינוך הנזקקים לשירותיו של המשרד. אני חושב שהמבנה החדש יקל על המשרד הראשי לעמוד בחובותיו כמשרד ראשי, כמעצב תכניות לימודים, עוסק בהכשרת מורים, בעצם כמשרד אשר עוסק יותר בעבודות הארציות, התכנוניות, השירותים שמספקים את כל המערכת בארץ, ונהיה פחות מסופלים בבעיות אדמיניסטרטיביות יום יומיות. אז אני מאמין שגם התפוקה של המשרד תהיה גבוהה יותר וברמה גבוהה יותר.

המחוזות יהיו כפופים במישרין אל המנכ"ל, ועוזרי המנכ"ל יפעלו, כמובן במישרין עם המחוזות, כנציגיו של המנכ"ל. כשאני אומר עוזריו, אני מתכוון למנהלי האגפים. אלה האנשים שמקבלים את הוראותיהם ישר מהמנכ"ל, ובתוקף זה לפי דעתם גם מעמדם וסמכויותיהם יהיו מחייבים, בריסמכא יותר גבוהים.

היו"ר א. רזיאל-נאור: תודה רבה לשר החינוך והתרבות על הסקירה המענינת והמחדשת.

מ. חזני: אני רוצה לדווח בקצרה על מצב ההכנות לבניה באזורי האש, מהקצב הדרומי של עמק בית-שאן עד הקצה המערבי של המועצה האזורית סולם צור, בעומק של עד צפון נהריה. נהריה אינה כלולה בזה. זה כולל גם את שבריה. אזורי האש כוללים גם את אילת והישובים המעטים שלאורך גבול הערבה.

הבניה אינה רק בעיה של מימון, אלא הרבה יותר מכך בעיה של קצב הבניה וכוח ביצוע.

אוסף משהו ביחס להיקפו של נושא הבניה והפיתוח במשרד החינוך בשנת תקציב זו. כללית אמר השר שזו הפעם הראשונה מאז קום המדינה שיש תכנית תלת-שנתית במשרד של צרכי הבינוי והפיתוח, המבוססת על סקר צרכים, ושהבניה במסגרת תקציב השנה הזאת ובחלק מתקציב השנה הבאה היא כבר חלק מהתכנית התלת-שנתית.

היקף ההזמנות שיצאו ממשרד החינוך והתרבות לאחר גמר כל השלבים של המשא ומתן, במסגרת התקציב של השנה הזאת, עובר את הסכום של 100 מיליון לירות, כולל התוספת של התקציב המיוחד. זה כולל כמובן את כספי מפעל הפיס, 40 מיליון לירות, כספי תקציב המדינה - 32.5 + 8 + 12 מיליון. יחד זה למעלה מ-90 מיליון לירות. ועוד כ-14 מיליון לירות עבודות במסגרת הקרן האמריקנית.

לגבי אזורי האש - לאחר דין ודברים ומשא ומתן קשה עם משרד האוצר ושר האוצר, הסכים משרד האוצר להעמיד לרשות משרד החינוך תקציב נוסף של 28 מיליון לירות לצרכי בניה מידיים באותם אזורים, מזה 12 מיליון מתוך התקציב של השנה, ועוד 16 מיליון מהתקציב של השנה הבאה. הסכום הכולל של 28 מיליון לירות מתחלק כלהלן: 4 מיליון לצורך החלפת גגות רעפים בגגות של בטחון. על זה ניתנה הוראת ביצוע מבחינתו של האוצר, וכבר הוחל בעבודה על-ידי משרד השיכון בימים האחרונים. 24 מיליון לירות לבניית כיתות, במקום הכיתות הבנויות מחומר דליק. בכל אותם הישובים מדובר בערך ב-190 חדרי לימוד שצריך לבנות במקום כיתות בנויות מחומר דליק, 19 חדרי מינהלה, 13 חדרי אוכל, וחדרי בטחון ליד גני הילדים - 34. זה נושא בסדר גודל של 22 מיליון לירות. 2 מיליון לירות נמצאות ברזרבה להתייקרות, שלפי המחירים של היום היא תספיק, אבל אין בכך כל בטחון. כי אם מזרימים לאותו אזור הזמנות בהיקף של 28 מיליון לירות, בנוסף להזמנות של משרד הבטחון, כבישי נישה וכיו"ב - זה מיד מייקר את מחיר הבניה, מעלה את שכר העבודה ומחיר ההובלה. ייתכן שהרזרבה הזאת לא תספיק, אבל אז האוצר יצטרך להוסיף

מתוך הסכום של 24 מיליון לירות בתקציב של השנה הזאת יעמדו לרשותנו במסגרת התקציב הנוסף ששר האוצר מתכוון להגיש לכנסת לפני הפגרה 8 מיליון לירות. זה מספיק בהחלט, כי התשלומים הם במקביל לקצב הבניה, והנותר - לשנת התקציב הבאה.

אשר למקלטים - אומר קודם כל שהבניה החדשה שאני מדבר עליה היא כמובן כולה על גבי מקלטים. כלומר אותן 200 כיתות חדשות ייבנו על גבי מקלטים חדשים, יותר מרווחים, לפי הסטנדרטים החדשים.

בעיית המקלטים הקיימים היא כזאת שברבים מהם - בגלל חוסר מיתקנים לקירור; שלא היו, ובינתיים בהרבה מקומות כבר ישנם, אירור, מים וכיו"ב - אי אפשר לשהות יותר מחצי שעה. דבר זה הולך ובא על תיקונו, בחלק מתקציב משרד החינוך ובחלק מתקציב משרד הבטחון. זה ושם התפוסה של המקלטים הקיימים אינה מספקת, כי החישוב הוא 0,5 או 0,6, ואילו הם בנויים על 0,4 לילד. המקלטים החדשים הם כבר 0,6, כך שגם התפוסה תניח את הדעת.

אין תשובה לשתי בעיות. יל אחת מנסים להתגבר. יש משפחות שקונות חזקה במקלטים ומכניסות לשם מיטות או דרגשים. זה בעיקר בקריית-שמונה ובית-שאן. ואין שום גוף שמוכן לקחת לעצמו את הכוח, הסמכות והסיכון להוציא אותן. אבל זאת איננה הבעיה הקשה ביותר, כי אם האזעקה היא בלילה, אז הילדים אינם בקרבת בית-הספר; אם האזעקה היא ביום - הם עולים על המיטות.

הבעיה היותר קשה היא שאנשים הנמצאים בקרבת בית-הספר בשעת אזעקה, עוברים אורח, נכנסים למקלטים של בתי-הספר, ויכול להיות שהם יקדימו את הילדים, והילדים לא יוכלו להיכנס. אין תשובה לכך. התשובה היא שהילדים צריכים להקדים ולהיכנס למקלטים.

לגבי נושא הבניה - הבעיה היא של כוח ביצוע. כפי שאמרתי, מבחינת המימון זה בא על תיקונו ופתרונו, פרט לזה אם הרזרבה לא תספיק, ואז האוצר ישלים את החסר. מבחינת כוח הביצוע התמונה המצטיירת היא שלגבי בניית 200 הכיתות, חדרי האוכל וכיו"ב, אם ייעשה מאמץ גדול - והוא ייעשה - כדי להחיש את הבניה, גם אז ספק אם הכל יהיה מוכן לקראת פתיחת שנת הלימודים הבאה, תשל"ב. ייעשה מאמץ עליון לכך. פירושו של דבר שלא באים בחשבון פתרונות זמניים, דחוקים, לדיוור. באים בחשבון פתרונות זמניים דחוקים לתקופה קצרה של מספר שבועות, במקום אותן כיתות שצריך להחליף להן את הגגות. כבר התחילו לעשות זאת. תחילה חשבון שזה פשוט, אך זה איננו כך. צריך לבדוק כל בניין ובניין, כל

5.8.1970 - מ. חזני

חדר וחדר, את העמידות של הקירות והיסודות, אם הם יכולים לשאת גג בטון. אם לא - צריך לצקת עמודים מסביב. זה נושא של בדיקות ותכנון וביצוע יותר מסובך. גם זה ענין לחודשיים, שלושה או ארבעה, אם לא יותר. וכמובן כאשר עובדים, אי אפשר ללמוד באותה כיתה. אז לגבי אותן כיתות, בשטח של 19 אלף ממ"ר של גגות רעפים שצריך להחליפם בגגות בטון, במקום הכיתות האלה אפשר למצוא פתרונות זמניים דחוקים. הפתרונות הם מעטים. במקלטים לא ניתן ללמוד. בלי סידורי מיזוג אי אפשר להחזיק בהם את הילדים. אפשר להשתמש במועדוני נוער, בתי-עם וכיו"ב, במקום אותן כיתות או חלק מהן. זה יכול להיות פתרון דחוק, בהנחה שזה לא יסח יותר מחודשיים-שלושה. אבל לגבי אותן 200 כיתות שבנייתן תימשך לפחות עד ראשית שנת הלימודים תשל"ב והרבה לתוך זה, כל הפתרונות האלטרנטיביים האלה אינם באים בחשבון. וכנראה שלא יהיה מנוס ממשמרת שניה באותם מקומות, וזאת על חשבון יום הלימודים הארוך. בראשית שבוע זה השר כינס את הנהלת המשרד לדיון בנושא זה ולהיערכות במסגרת אותו הפתרון. אין כנראה פתרון אחר.

לבסוף אני מוצא לנכון להביא לידיעתכם משהו בקשר לכתבה שראיתי אתמול באחד מעיתוני הערב. באותו עתון היה סיפור מסופרו בגליל העליון, שהנה בקריית-שמונה משתהה הבניה של בתי-הספר עוזיאל ותל-חי בגליל משרד החינוך, שאינו מוכן עם תכניותיו וכיו"ב, וגם משרד השיכון סבור שזו אשמתו ואחריותו של משרד השיכון. יש בידי ההתכתבות בקשר לזה.

ב-8.5.70 יצא מכתב מהמחלקה לפיתוח במשרד החינוך אל איש מסויים במשרד השיכון, מר בן-אלול, האחראי לנושא זה, ובו נאמר: בהמשך לשיחתנו מהינם אנו מודיעים לך בזה: אנו מאשרים את הקמת בית-הספר תל-חי לפי תכנית מס' זה וזה כפי שאושרה על ידינו ביום 28.12.69 לביצוע כיום... והוא הדין לגבי בית-הספר עוזיאל. אלא שעם ההכנות לבניה דרשו שלטונות הבטחון שינוי בתכנון. בדרך כלל שני בתי-ספר אלה, ורבים אחרים, ערוכים כך שהכיתות פונות לצד צפון, וזאת מטעמים שופוגרפיים ומבחינת השמש. התכניות שהוכנו בימים כתקנם הן כאלה. אבל היות ועכשיו מצפון נפתחת הרעה, אז כמובן שצריך להפוך את היוצרות. זה דרש שינויים. הכנסת השינויים האלה ארכה שבועיים.

בינתיים מר מורה, לפי דברי הכתב של אותו עתון ערב, התאונן על כך שמשחים, והתחיל להמטיר מברקים. על כך נשלח לו מברק האומר: כל התכניות בידי משרד השיכון. הובטח התקציב לבניה של שני בתי-הספר, ונמסר לנו כי כבר סוכם עם סולל בונה על הבניה. בינתיים היו עוד מברקים גם בקשר לששה גני ילדים שצריכים בניה או החלפת גגות. לאחר שאושר התקציב גם זה נכנס לשלב בניה.

עלי להוסיף עוד נקודה: התכנית הזאת של 28 מיליון לירות כוללת גם גני חובה, אבל אינה כוללת גנים לגילאי 3-4. זאת בעיה קשה, אין לה עדיין תשובה.

שר החינוך והתרבות י. אלון: לגבי גילאי 3-4 איננו מוציאים מכלל אפשרות שגם בגני הילדים נבנה ג שת' משמרות, עם הכנסת המזגנים. נתנו הוראה לעשות זאת.

ד. קורן: מי מהצע את כל הטבנים: החלפת הגגות וכד'?

מ. חזני: משרד השיכון. פרט לסכום של כ-4 מיליון לירות, שזה אילת וטבריה, שהרשויות המקומיות מבצעות ובכוחן לעשות זאת - כל היתר נעשה על-ידי משרד השיכון, כולל העבודות במשקים. הביצוע - דרך קבלנים. את התכנון והפיקוח עושה משרד השיכון. אם יש מועצה אזורית שמוכנה ויכולה לעשות זאת בעצמה, ובעמק בית-שאן כמה משקים עושים זאת בעצמם, אז אנחנו מעבירים להם את התקציב.

ד. קורן: זה היעיל ביותר.

מגן השר מנה 190 חדרים לימוד, מינהלה וכדומה. האם זה כולל חדרים שלומדים בהם מלאכה? נשאלתי על כך בנחה-איתן שבעמק בית-שאן. הילדים שם לומדים במחזוריים.

מ. חזני: זה כולל.

5.8.1970 - ש. לוי

ש. לוי:
מה המקום שתכנית הבינוי של משרד החינוך לשלוש השנים מקציבה להקמת מקלטים? אני מדבר על הקמת מקלטים בכל רחבי הארץ.

מ. יריד:
אנחנו יודעים שמע"ץ מבצעת עבודות עבור משרדי הממשלה. האם בתכנית הבינוי של בתי-הספר פועלת גם מע"ץ?

שמענו על תכנית בינוי לשלוש שנים. מר חזני התייחס למכנים הקשים באזורי האש. האם אפשר לקבל פרטים על התכניות לשלוש השנים הבאות, ומה סדרי העדיפויות שלכם בכל רחבי הארץ?

ג. אליעד:
שמענו על האשמות מצד קרית-שמונה, בקשר לשאלה מי אשם, משרד השיכון או משרד החינוך. אני רוצה לשאול האם יש לכם תועלת מיוחדת מכך שמשרד השיכון הוא הקבלן שלכם? האם היה שוני רב אילו אתם הייתם האחראים לבניה הזאת ודואגים לקבלנים, או המועצות המקומיות?

אחרי כן רשמה צט.

לפני-כן מ. כהן

מ"ם היו"ר א. רזיאל-נאור: 1. שמענו שיש חשש כמעט ודאי שהמקלטים לא יהיו מוכנים לקראת שנת הלימודים הקרובה. הייתי רוצה לקבל תשובה ברורה לשאלה מה המצב ונאם נהיה מוכנים.

2. לכמה מקומות, ובאילו מקומות, ילכמה כיתות ולאילו גילאים יועד ענין זה של משמרת שניה?

ז. הרמן: חבל יהיה אם המשמרת השניה תבוא על חשבון יום הלימודים הארוך. האם בדרך את האפשרות של העברת פעולות יום הלימודים הארוך למבנים אחרים?

מ. חזני: לגבי מקלטים: מקלטים שייבנו מתחת למבנים חדשים לא יהיו מוכנים לפני שיהיו מוכנים המבנים. המקלטים הקיימים עומדים על מקלטים וכשירים לטלא את הפקידים.

לשאלה כמה הוקצב למקלטים בתוכנית התלת-שנתית: ישירות למקלטים בלבד אין בתקציב משרד החינוך, אלא כל בניה חדשה שנעשת מלווה במקלטים. מאז שנכנס חוק התכנון והבניה לתוקף מלווה כל בניה חדשה במקלטים. ייתכנו גם מקלטים שהם דו-תכליתיים ומשמשים גם כחדר מלאכה, ספרייה או בית-כנסת, אך הם בהחלט מקלטים'תקציבים. הבעיה היא הגרעון של השנים הרבות ולכך יש סכום של 7 מליון ל"ש לשנה במסגרת הפיס. בסכום זה בונים מקלטים לפי סדר עדיפות טוויים, אך אם לפי החשבון - על יסוד המחירים של היום - צריך כ-100-120 מליון ל"ש כדי לכסות את כל בתי הספר במקלטים, פירוש הדבר שזה נושא ל-15-18 שנה.

מ"ם היו"ר א. רזיאל-נאור: האם במסגרת התוכנית התלת-שנתית יש איזו שהיא הקצבה לאכטניות נוער?

מ. חזני: לאכטניות הנוער יש קרן משותפת.

מ"ם היו"ר א. רזיאל-נאור: הם טוענים שקיצצו מתקציבם במיוחד.

מ. חזני: הקיצוץ בתקציב נופל על כל סעיף וסעיף וכמובן שגם עליהם.

לגבי בתי ספר שדה מסויכה לפעול הקרן המשותפת שלרשותה עומד בשנת התקציב הזו סכום של מליון ל"ש.

ד. קורן: מבחינת בתי הספר היסודיים והעל-יסודיים הפונקציות של אכטניות הנוער כוללות הרבה יותר מבתי ספר שדה.

שר החינוך והתרבות י. אלון: הבעיה שהעלה חבר-הכנסת קורן כאובה מאד. אנחנו מחשיבים מאד את הפונקציה הזו ובמבנה התקציב של שנה הבאה נכניס סעיף זה.

מ. חזני: ביחס למע"צ: אין אנחנו בונים דרך מע"צ ואיננו מתכוונים לבנות באמצעותם.

א. ידלין: בתי ספר שהם בבעלות הממשלה בונים באמצעות מע"צ.

מ. חזני: בדבר פרטים על התכנון התלת-שנתי: לא התכוונתי לכך. נושא זה מחייב

ישיבה מיוחדת והסברים.

לשאלה מדוע לא נבנה בעצמנו: אם משרד החינוך יבנה בעצמו יחסיב הדבר הקמת מערכת שלמה של ביצוע טכני. לא רק אישור פעולות, מה שעושה משרד החינוך גם כיום, אלא תכנון מערכת פיקוח הנדסי, כפי שקיים במשרד השיכון ובמע"צ, חיפוש קבלנים ומשא ומתן אחרם וכן סכרזים. כל זה יחייב מנגנון של עשרות אנשים, דבר שאין בו צורך ושאינו לא ערוכים לקראתו. אם מדובר ברשות מקומית חזקה יותר, הרי היא שעושה זאת, וכך זה אמנם ברוב חלקי הארץ, אך בעיירות הפיתוח ובחלק מן המועצות

ב. חזני:

האזוריות נעשה הדבר על ידי משרד השיכון, אך רק בחלק. קיים דבר נוסף וזו הבניה של בתי הספר הצמודים לפעולות קליטת העולים. השאלה היא מי יהיה המסמן - משרד החינוך או משרד השיכון. כל השנים היה זה ישירות בידי משרד השיכון, אותו חלק של עיירות פיתוח וקליטת עליה. האוצר, מטעמים שלו, החליט להעמיד זאת ישירות למשרד השיכון.

מספר הכיתות שילמדו במסגרת שניה אינו עדיין תחת ידנו. עוסקים בכך עתה במאמץ רב, ובסוף החודש, עם פתיחת שנת הלימודים, נדע בדיוק כמה כיתות יצטרכו לעבור למסגרת שניה. כפי שאמרת אנחנו מחפשים דרכים למיזוג כל האפשרויות כדי לא לפגוע ביום הלימודים הארוך.

פתרון חלקי יימצא לא רק על ידי מסגרת שניה, אלא גם על ידי הסעות בתוך העיר, כמו בבית-שאן או קריית-שמונה. הודענו למחוז שאנו נארגן זאת; עליהם יהיה למצוא את הכסף לכך. ישנה הצעה, הנבדקת עכשיו, של הסעה לעפולה בשעות היום בלבד. לאסור יבוסלו לפי הוראות השר כל ההסעות לבתי ספר אזוריים באותם צירי תנועה המקבילים לקווי החזית, שהם תחת אש. מכיוון שבנסיעה מבית שאן לעפולה מתרחקים מן האש, יכולה הסעה כזאת להיות פתרון במידה שיימצאו מקומות בעפולה.

בדרך כלל מקובל שהכיתות היוהר נמוכות לומדות במסגרת שניה והכיתות הגבוהות יותר - במסגרת ראשונה.

ד. קורן:

אני מברך על רעיון הדצנטרליזציה, אם כי בהתאפקות מסויימת, משום שטמונות בכך הרבה סכנות וחקלות אפשריות. הרעיון של דצנטרליזציה הוא רעיון נכון, שדברתי עליו כבר בשנת 1949, עם ראשית קום המדינה. זה מבנה המתאים לנו, למדינה דמוקרטית, חופשית, הרוצה להפעיל הרבה אנשים, הרבה גורמים. לשם כך צריך שיהיה קיצור הדרך מבית הספר אל המוסד המפקח, ודבר זה מחייב מתן סמכויות רבות למפקחים ולמנהלי המחוז מצד אחד ומאידך התאפקות רבה של המשרד הראשי בהתערבות. אני חושש לחלק השני הרבה יותר, משום שיש לנו בכך הרגלים מסויימים. אם לא תהא התאפקות, תהא כפילות ויימצאו תיקיות מקבילות גם במחוז וגם במשרד הראשי. גם עכשיו קיים הדבר בצורה מסויימת ומסביב. נושא זה של העברת מורים או ילדים ממחוז למחוז צריך יהיה למצוא את פתרוננו גם כן במסגרת זו של המחוז.

אני חושש מאד לגבי תיחום המחוזות. לכל משרד יש מחוזות משלו. יש מחוזות לצה"ל; יש מחוזות למשרד החקלאות, למשרד הפנים ועוד. התברר, דווקא בנושא של מל"ח, שאי החפיפה בין המחוזות יוצרת בעיות מכבידות לגבי ההתארגנות של האזרחים, שיש להם המון כתובות בעניינים שונים, לא בהכרח באותו מקום, דבר הגורם לבעיות מסובכות. הייתי מציע שבזמן קביעת המחוזות יהיה נסיון לקחת את מפת משרד הפנים כדוגמה או מפה אחרת ולתאם את המפות.

אני רוצה לברך ולחזק את ידי השר ברעיון שבתי הספר הערביים יהיו כפופים למחוזות ושהמחלקה הערבית תהא בבחינת קצין חינוך ראשי שלהם. יש תביעה כזו גם מצד הערביים, שהיא גם הגיונית, שמנהל המחוז יהיה במקום ויראה את הדברים. בבתי הספר יש יותר איטון למפקח המחוז מאשר למפקח הערבי. מפקח ערבי שיבוא לבתי הספר מטעם מנהל המחוז יהיה לו משקל רב יותר.

קראתי ביום ו' ב"מעריב" את ראייונה של גאולה כהן עם נערים שלנו. אחד הנערים אמר - ודעה זו השתקפה גם בדברי האחרים - שעבורו חברון היא שום דבר.

שר החינוך והתרבות י. אלון: יש כאלה ויש כאלה.

ד. קורן:

אינני מדבר על הצד הפוליטי, אלא על אהבת המולדת, נושא הנכלל גם בחוק החינוך המסלכתי. נראה לי שיש בעניין זה איזה מחדל חינוכי חסור והייתי מבקש ששר החינוך יתן דעתו על בעיה זו, העלולה להביא אותנו לחוק מאד.

ש. לוי:

אני מקדם בברכה את הרעיון המבטט את ארגון המשרד על העקרונות של רציפות בחינוך.

ש. לוי:

המחיצות הקיימות כיום בין החינוך היסודי והעל-יסודי, גם בתחום הכשרת המורים, הן מחיצות שעבר זמנן והעומדות בניגוד לצרכים של החינוך, בוודאי בניגוד לחינוך המקיף במסגרותיו את כל חלקי האוכלוסייה.

עם זאת יש לי כמה וכמה ספיקות או הסתייגויות מסעיפים אחרים שבתוכנית הריאורגניזציה. אחת מהן שידוך של התכנון והתקצוב. ההגיון הפשוט, המעוגן אולי גם בנסיון, אומר כי אחד משני המרכיבים האלה יהיה השפחה והאחד - גברת. כאשר מדובר בתכנון או פרטיבי יש אולי מקום שתכנון זה ייעשה באותו מוסד בו עוסקים בענייני כספים, אך תפקיד התכנון, כפי שאני מבין אותו, הוא קודם כל להציג בפני החינוך מטרות ודיוקנות יותר. הייתי מציע לשר החינוך לשקול עניין זה מחדש. אני חושש מאד שהמטרה על הכספים של התקציב במשרד יקצץ את כנפיו של בעל התכנון.

אשר למחוזות: שמעתי בדאגה על התוכנית להפריד בין מפקח המחוז לבין מנהל המחוז. אחד הגורמים לכוח המוסרי שהיה עד עתה למשרד החינוך במדינת ישראל הייתה העובדה שבראש המשרד, בתחום החינוכי, עמדו אנשים שבאו מבית הספר, שצמחו מבית הספר. עתה רוצה משרד החינוך לאמץ לעצמו את הקונספציה שאח החינוך במחוזות יוכלו לנהל אנשים שלא באו מן ההוראה, שלא באו מן החינוך.

שר החינוך והתרבות י. אלון: לא בהכרח.

ש. לוי: כאשר אומרים "לא בהכרח" אני יודע מה תהא התוצאה.

עד עכשיו עמדו בראש המחוזות אנשים שצמחו מבית הספר. גם חברי הנהלת משרד החינוך היו אנשים שבאו מבית הספר והיה לזה ערך רב מאד. המנהל הכללי של משרד החינוך יאשר בוודאי שעד היום הוא מתפרנס הרבה מאד מאותן שנים בהן ציהל בית ספר. אי אפשר לבוא ולומר שבראש המשרד יעמדו אנשים שבאו מבית הספר, ורק הם בלבד, אך לגבי מנהלי מחוזות הייתי רוצה להדגיש את הצורך בכך שגם להבא יעמדו בראש המחוזות אנשים שצמחו ממערכת החינוך, שבאו מעולם ההוראה. לפחות שחוליה מקשרת זו תהא חוליה טבעית שצמחה באופן אורגני.

נושא נתי הספר הערביים טעון ריפורמה וטעון שינוי, אך אני מסופק אם יש לנו הכוח האנושי, הדרוש למחוזות, שיוכל לטפל בנתי ספר אלה. אין זה מספיק לומר למנהל המחוז הערבי שעליו לנהל את החינוך במחוז הערבי, ואני אומר זאת על יסוד נסיון של הרבה שנים. בעקרון אני מסכים לתוכנית, אך נראה לי שלא הגיעה עדיין השעה לביצוע. אני מרשה לעצמי לומר שגם למשרד הראשי לא צמחו עדיין האנשים המתאימים לטיפול בעניין הערבי.

שר החינוך והתרבות י. אלון: הוצאנו מכרז, ועומד לבוא אלינו אדם שהשכלתו ותרבותו הרבות עדיין.

ש. לוי: אתה מדבר על אדם שיבוא; אני מדבר על מציאות קיימת.

אני מסופק אם יש לנו כוחות כדי לחלק נושא זה בין חמישה-ששה אנשים. הייתי רוצה שבמשרד החינוך הראשי תהא הנהלה מתאימה לחינוך הערבי. מכל מקום אין לי התנגדות עקרונית.

בכל המבנה שתואר כאן חסר לי אגף, שתפקידו העיקרי יהיה עידוד היוזמה החינוכית למטה. כל מה ששמעתי בעניין זה של הריאורגניזציה מכוון שוב לפרויקט שלפניו מקורות היציקה באים מלמעלה בעוד שמשרד החינוך צריך ללכת בכיוון הפוך - עידוד היוזמה למטה.

ג. אליעד: אני רוצה לחזק את ידי משרד החינוך בנטייתו להקמת אגף להכשרת מורים, דבר שיבטיח רציפות בהכשרת מורים מן הגן ועד לכיתה י"ב, וזאת ביחוד לאור התרשמותי מהופעתם בטלבידיה של אנשי בית שאן שקבעו כי אחד המניעים לעזיבת העיר, אם אמנם יעזבו, הוא רמת הלימודים בבתי הספר. הייתי מבקש שתינתן תשומת לב מיוחדת לאותם מקומות המתקשים במשיכת מורים מתאימים. ייתכן שההכשרה צריכה להיות

ג. אליעד:

מקומית, לבני המקום, כדי שאפשר יהיה לעודד מתוכם את הכוחות.

נראה לי ששילוב התכנון והתקציב עלול לגרום לשיתוק. התקציב הוא דבר פרקטי, הנמצא תחת לחץ כבד, והוא עשוי על כן לקצץ את כנפיו של המתכנן מבחינת מעוף התכנון.

לענין החינוך הערבי: בריא ורצוי להגיע למצב שבו לא יהיו ניכרים ההבדלים ושאפשר יהיה למזג את החינוך ליחידה אחת, אך נראה לי, גם מתוך נסיוני בהסתדרות, שאי אפשר להתעלם מכך שיש בעיות ספציפיות מקומיות של האזורים הערביים ושיש הכרח שיהא איזה שהוא גוף, איזו שהיא כתובת ישירה, הקרובה יותר לעניינים והחיה אותם. במגע עם המחלקה הערבית במשרד החינוך התרשמתי ממנה טוב מאד, אך בכל זאת אני שואל מדוע אין בכל המחלקה הזו ערבים. הייתי רוצה מאד שיהיו גם ערבים.

א. ידלין: יש מפקחים דרוזים.

ג. אליעד: אני מתאר לעצמי שיש קשיים לאין סוף אך הייתי רוצה להביע משאלה לשלב יותר כוחות ערביים כבר בדרג הנמוך. הייתי מציע לחשוב פעמיים לפני שבאים למזג את המחלקה הערבית.

הייתי רוצה לדעת מה חלקה של ההסברה הערבית במרכז להסברה. נראה לי שהיא דלה מאד.

בענין האזורים אני מצטרף לדעתו של חבר-הכנסת קורן. יש לעשות את המכסימום כדי להגיע למשהו משותף בחלוקת הארץ לאזורים. צריך להגיע לכך שהאזרח לא יצטרך לחפש לאיזו נפה הוא שייך בכל נושא ונושא.

אני מבין את הערך של הדצנטרליזציה, אך מן הנסיון ראינו שהארץ קטנה מדי, הקשרים ספוחחים, ההיכרות חזקה מאד והצנזורה לקבל את המרות האזורית אפסית מאד. יוצא שכאשר מחליטים באזור מסויים שלא לאשר העברת סורה פונים מיד, לא לסנהל הכללי, לא לסגן השר, אלא לשר עצמו. צריך לשקול אם לא יהיה בכל הענין הזה כדי ליצור עוד כתובת ואם לא יביא הדבר לסיבוך ההליכיים במקום לפישוטם.

הי"ר א. רוזנאל-נאור: מפאת קוצר הזמן אני רואה צורך בשייבה נוספת, ואני מציעה שנקיים אותה ביום ה'

בשבוע הבא.

הישיבה נבעלה בשעה 10.50